

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Черніков Дм.Ю.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розкрито фактори виникнення корупції та моделі їх подолання за допомогою інформаційно-комунікаційного інструментарію. Узагальнено світовий досвід використання інструментів електронного урядування та електронної демократії у запобіганні корупції. Аналізується інформаційна інфраструктура електронного урядування та електронної демократії у запобіганні корупції в органах публічної влади. Наведені приклади застосування технологій та інформаційно-комунікаційних інструментів реалізації антикорупційної політики. Запропоновано створити законодавчу базу для застосування інформаційно-комунікаційних інструментів.

Ключові слова: корупція, інформаційно-комунікаційні технології, органи публічної влади, відкритість, прозорість.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільних трансформацій і державного будівництва в Україні особливого значення набуває потреба у здійсненні дієвої, результативної антикорупційної політики. Ефективним засобом запобігання корупції є використання інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення максимальної можливої відкритості в діяльності органів публічної влади та їх посадових осіб, прозорості та зрозумілості процедур вироблення та прийняття управлінських рішень; застосування простих, доступних кожному громадянину і водночас дієвих механізмів підзвітності органів публічної влади та їх посадових осіб і контролю за діяльністю з боку громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Значну увагу вивчення феномену корупції приділяли у своїх працях В.В. Голіна, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, С.В. Дрьомов, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, О.М. Костенко, М.І. Хавронюк, І.В. Коруля та інші. Дослідження на рівні докторської дисертації зазначеної теми здійснювали М.І. Мельник, О.Ю. Бусол.

Виділення не досліджених аспектів поставленої проблематики. У наукових працях сучасних вчених при дослідженні феномену корупції та заходів запобігання такому явищу дуже мало уваги приділяється використанню сучасних технологій у тому числі використанню інформаційно-комунікаційного інструментарію.

Метою наукової статті є дослідження основ та досвіду діяльності іноземних країн із запобігання корупції в органах публічної влади за допомогою інформаційно-комунікаційного інструментарію.

Викладення основного матеріалу. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у боротьбі з корупцією набирає все більше популярності у всьому світі. Прагнення до використання сучасних підходів по протидії корупції, підживлюване швидким розвитком ІКТ, привело до виникнення нових цікавих рішень.

Нині ІКТ можна активно використати для сприяння забезпеченню чесності і непідкупності у сфері надання державних послуг, в зміцненні системи публічної звітності, у сфері державних закупівель і управління державними фінансами.

Крім того, ІКТ часто використовуються для надання населенню ефективного доступу до інформації про фінансову діяльність уряду, сприяння участі населення в процесах ухвалення рішень, проведен-

ня для населення різних інформаційних заходів, сприяючих створенню атмосфери нетерпимості до корупції, а також забезпечення обізнаності населення про антикорупційну службу і можливість анонімного повідомлення про факти корупції.

Важливою умовою ефективного використання ІКТ в антикорупційній сфері є створення інформаційного середовища з використанням можливостей мережі Інтернет, зокрема підвищення комп'ютерної грамотності населення, підвищення безпеки ІКТ інфраструктури, забезпечення безкоштовним високоскорісним Інтернетом населення [1].

За результатами дослідження Міжнародного союзу електрозв'язку "Індекс розвитку ІКТ" найбільш просунутими країнами з точки зору доступу населення до ІТ-технологій і володіння навичками практичного застосування цих технологій являються Фінляндія, Данія, Великобританія, Канада, США, Південна Корея, Австрія, Естонія і Сінгапур.

Слід зазначити, що країни знаходяться в першій третині цього рейтингу відрізняються високою мірою відкритості і прозорості державного управління, що як наслідок призводить до мінімізації корупційних правопорушень. Проблема модернізації державного управління в цих країнах вирішується за рахунок активного використання потенціалу інформаційних і інноваційних технологій.

Розглянемо деякі приклади успішного використання ІКТ в протидії корупції в зарубіжних країнах.

Особливий інтерес викликає досвід застосування інформаційних технологій у боротьбі з корупцією в Південній Кореї – програма "OPEN", запущена в 1999 році. Програма дозволила громадянам через Інтернет контролювати процес розгляду своїх звернень держслужбовцями. Як тільки громадянин подає заяву, наприклад, про отримання дозволу на будівництво, співробітники відповідного відділу розміщують інформацію про цю заяву на сайті "OPEN". Через Інтернет громадяни можуть дізнатися в режимі реального часу, чи зареєстрована належним чином їх заява, хто конкретно займається цим питанням, коли можна чекати дозволу, а якщо прохання не задоволене, то з яких причин [2, с. 293].

Завдяки цій програмі громадяни можуть у будь-який час простежити хід розгляду документів по своєму зверненню. Система онлайн контролю за розглядом звернень громадян "OPEN", прозорість, що забезпечує, в роботі міської адміністрації, дозволяє запобігти непотрібній тяганині або неспра-

ведливому розгляду чиновниками справ громадян, дозволяє громадянам стежити за тим, як вирішуються питання про видачу дозволу або санкції у тій або іншій справі у випадках, коли найбільш вірогідний прояв корупції, і протестувати, якщо помічений який-небудь порушення. Таким чином, забезпечена прозорість діяльності адміністрації створює передумови для викоринювання корупції.

У програмі чітко позначені сфери життєдіяльності, цивільні проекти в яких слід розглядати відкрито, оскільки саме в них, як виявилось після проведених досліджень, найбільш характерне поширення корупційної практики. Зокрема, це житло і будівництво; будівельні роботи; транспорт; докілья; культура і туризм; промисловість і економіка; міське планування; санітарія і соціальне забезпечення; адміністрування.

Прикладом ефективного використання ІКТ у сфері протидії корупції є Сінгапур. За рахунок активного використання ІТ- технологій, Сінгапур значно скоротив державний апарат. Так, в часті відвідуваних закладах встановлені термінали отримання електронних послуг і довідкової інформації, а державні портали послуг максимально інтегровані з мобільними пристроями для полегшення процедури взаємодії з державою [3, с. 18].

Високого рівня розвитку ІКТ досягли в Естонії. Усі громадяни Естонії, що досягли 15-річного віку, є володарями ІD-карти. З її допомогою вони проходять авторизацію в державних і приватних інтернет-сервісах і отримують персональну адресу електронної пошти, через яку вони спілкуються з державними установами і приватними підприємствами, отримують усі необхідні довідки, роблять запити, користуються послугами інтернет-банка і уся інша електронна послуга. Ця карта замінює і паспорт, і водійські права, а з її допомогою можна вирішити усі питання з державою, не виходячи з дому. Так само діють е-школа, е-поліція і е-медицина.

Прикладом успішного застосування інформаційно-комунікаційного інструментарію у запобіганні корупційним проявам може бути Фінляндія, де корупція в органах публічної влади вже протягом тривалого часу не існує як явище. Разом з тим, у цій країні продовжують працювати над розробкою та упровадженням нових сервісів для громадян, що забезпечують високий рівень прозорості органів влади та комунікативної взаємодії їх з громадськістю.

У Фінляндії розроблені сервіси, що забезпечують безпосередню участь громадян в управлінні публічними справами з використанням ІКТ. До них, зокрема, належать п'ять нових сервісів: Otakanta.fi (обговорення); Lausuntopalvelu.fi (звернення та запити щодо публічних послуг); Kansalaisaloite.fi (ініціативи громадян); Kuntalaisaloite.fi (місцеві ініціативи); Nuortenideat.fi (ідеї, висловлені молоддю) [4, с. 159].

Однією із найбільш корумпованих сфер є сфера державних закупівель та використання публічних коштів. Світовий досвід показує, що ефективним інструментом подолання корупції в цій сфері є переведення цих операцій в електронну форму.

Антикорупційним інструментом для цього є спеціальні вебпортали, на яких відповідна інформація щодо використання коштів може бути доступна в інтерактивній та зручній для користувача формі і надається можливість провести

більш ґрунтовний аналіз з виконання бюджету та використання публічних коштів.

Портали, які спрямовані на прозорість та візуалізацію інформації про державні витрати, мають практично кожна розвинута країна. Наприклад, портал Where Does My Money Go? (Куди йдуть мої гроші?) дозволяє громадянам та іншим зацікавленим організаціям Великобританії отримувати інформацію щодо державних витрат у зрозумілій візуалізованій формі. У Бразилії діє «Портал прозорості», який сприяє підвищенню ефективності публічного управління та надає можливість громадянам відстежувати розподіл публічних коштів і моніторингу цього процесу, а в Південній Кореї створена інтегрована бюджетна інформаційна система d-Brain, яка охоплює всі бюджетні операції державного бюджету, пов'язані, у тому числі, з формуванням і виконанням бюджету, управлінням казначейськими операціями тощо [5, с. 26].

Прикладом використання ІКТ також може послужити веб-сайт, присвячений звітності про корупцію "ipaidabribe.com". За допомогою цього веб-сайту громадяни можуть повідомляти про характер, кількість, структуру, типи, місцезнаходження, частоту і значення фактичних корупційних дій. За час роботи сайту було оброблено велику кількість скарг, висунені звинувачення і відкриті кримінальні справи. Також через цей сайт громадяни можуть повідомляти про позитивний досвід спілкування з добросовісними державними службовцями, мають можливість залишити відгуки про якість роботи того або іншого державного органу.

Ця ініціатива узяла початок в Індії, і на сьогодні "ipaidabribe.com" використовується в таких країнах, як Греція, Кенія, Пакистані, Азербайджані, Південній Африці і Тунісі.

Також окрім різних сайтів і електронних платформ можуть бути розроблені мобільні застосування для охоплення більшості мобільних абонентів за допомогою інформаційно-пропагандистських кампаній з використанням SMS. Наприклад, в Китаї для забезпечення прозорості і поліпшення публічної звітності використовуються як онлайн портали, так і додатки для мобільних телефонів. Для надання інформації про правозастосування дисциплінарних заходів в режимі реального часу використовуються офіційний сайт Центральної комісії з дисциплінарної інспекції, спеціально розроблене мобільне застосування і офіційний обліковий запис у веб-чаті. З моменту початку роботи офіційного веб-сайту Комісії в Китаї опублікована інформація про 121 випадок порушення службової дисципліни посадовцями центральної ланки і 1169 випадків порушення дисципліни посадовцями рівня генерального директора [6].

У багатьох країнах в цілях забезпечення ефективних каналів зв'язку громадянам для уявлення державна прокуратура по економічних злочинах і корупції Австрії створила абсолютно анонімний канал зв'язку через "веб-сайт інформаторів" для повідомлень про випадки корупції і злочинні діяння посадовців. Цей веб-сайт дозволяє особам, обізнаним про випадки корупції, представляти інформацію через анонімну електронну поштову скриньку, яка дає можливість слідчим безпосередньо зв'язуватися з інформаторами, і ставити їм питання, не порушуючи їх анонімності.

Висновки та пропозиції. Як показує досвід зарубіжних країн, використання сучасних інформаційних технологій у боротьбі з корупцією надає можливість створення прозорої і відкритої системи ухвалення управлінських рішень з високою антикорупційною стійкістю. А також сприяє спрощенню правил та процедур. Використання ІКТ усуває посередників, знеособлює та стандартизує процес надання послуг, зменшує можливості зловживання повноваженнями та інші можливості для корупційних діянь. Комп'ютеризовані процедури дають можливість стежити за прийняттям рішень та дій, і тим самим є додатковим стримуючим фактором для корупції. Використання ІКТ забезпечує збільшення доступу до інформації і розширення прав та можливостей громадян. Опублікування урядо-

вої інформації створює підзвітність шляхом надання доступу до неї громадянам.

Крім того, ефективне впровадження ІКТ в процес державного управління збільшить рівень якості надання послуг та сприятиме розвитку телекомунікаційної інфраструктури, комп'ютерної грамотності та культури управління суспільством», що багато в чому виключає корупцію.

В Україні необхідно створити ефективну нормативно-правову базу для застосування інформаційно-комунікаційних інструментів участі громадянської в реалізації антикорупційної політики та почати їх упроваджувати; як свідчить зарубіжний досвід, такий інструментарій є достатньо простий для розробки, упровадження та використання і може бути ефективним для попередження та подолання корупційних проявів у публічній сфері.

Список літератури:

1. Конференция государств-участников Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции (2016). Применение информационно-коммуникационных технологий для осуществления Конвенции ООН против коррупции.
2. Запобігання та протидія корупції: навч. посіб. / А.М. Михненко, О.В. Руснак, А.М. Мудров та ін.; за ред. А.М. Михненка. – 4-те вид., переробл. й доповн. – К.: ДНУ «Акад. фін. управління», 2013. – 666 с.
3. Корупція в Україні: сучасні реалії та ефективні засоби протидії : монографія / І.В. Басанцов, О.О. Зубарева. – Суми: Сумський державний університет, 2016. – 113 с.
4. Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики / авт. кол.: П. Радченко, Т. Соболева, О. Берникова, Д. Курилюк, В. Стадник, С. Сметанін, О. Жмеренецький; за заг. ред. С.А. Чукут, д.н.держ.упр., проф., О.В. Загвойської, к.н.держ.упр. – К., 2011. – 172 с.
5. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. – К., 2017.
6. Transparency International (2015). Technological innovations to identify and reduce corruption. Retrieved from: https://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/376_technological_innovations_to_identify_and_reduce_corruption.pdf.

Черников Дм.Ю.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ

Аннотация

В статье раскрыты факторы возникновения коррупции и модели их преодоления с помощью информационно-коммуникационного инструментария. Обобщен мировой опыт использования инструментов электронного управления и электронной демократии в предотвращении коррупции. Анализируется информационная инфраструктура электронного правительства и электронной демократии в предотвращении коррупции в органах публичной власти. Приведенные примеры применения технологий и информационно-коммуникационных инструментов реализации антикоррупционной политики. Предложено создать законодательную базу для применения информационно-коммуникационных инструментов.

Ключевые слова: коррупция, информационно-коммуникационные технологии, органы публичной власти, открытость, прозрачность.

Chernikov Dm.Y.

Yaroslav Mudryi National Law University

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS AN EFFECTIVE INSTRUMENT FOR COMBATING CORRUPTION

Summary

The article reveals the factors of corruption and the model of their overcoming with the help of information and communication tools. Generalized world experience in using e-government tools and e-democracy in preventing corruption. The information infrastructure of e-governance and e-democracy in preventing corruption in public authorities is analyzed. Examples are given of the application of technologies and information and communication tools for the implementation of anticorruption policy. It is proposed to create a legislative basis for the application of information and communication tools.

Keywords: corruption, information and communication technologies, public authorities, openness, transparency.